

Pécsi Tudományegyetem
Művészeti Kar
Doktori Iskola

Drahos Béla

A klasszikus fuvolahang

Tézisek

**Témavezető:
dr. Csetényi Gyula
Professor Emeritus**

2012

Drahos Béla

A klasszikus fuvolahang képzése

1. Előszó

Meggyőződésem, hogy 'a hang' és a *hangszer* iránti teljes alázat az egyedüli út egy zeneművész számára ahhoz, hogy hallgatóságát az ekstázis élményéhez juttathassa. Dolgozatomban arra törekedtem, hogy egy átfogó képet adjak zenei-művészi-szakmai hitvallásomról, valamint magáról a hangszerről. A hang képzése számomra egy napi rituálé, melynek során egyre közelebb kerülök mind magához az instrumentumhoz, mind az emberi lélekhez. E megismerésnek mélyreható és bonyolult folyamata minden aspektusból foglalkoztat, melyet jelen DLA-értekezésemben szeretnék átfogóan kifejteni.

2. A fuvola

2.1 Művészettörténeti vonatkozások a kezdetektől a középkorig

A fuvola a legősibb hangszerek egyike, mely az évszázadok, illetve évezredek során óriási fejlődéseken, fejlesztéseken ment keresztül. Az ókori kultúrákból megmaradt tárgyi leletek mellett már írásos emlékekre is hagyatkozhatunk, amikor a korszak zenei, illetve hangszeres fejlődését vizsgáljuk. Dolgozatomban igyekeztem áttekinteni azokat az ókori kultúrákat, területeket, ahol a fuvolának, illetve összességében a zenének nagy jelentőséget tulajdonítottak, s ezzel megalapozták a hangszerek további fejlődését. Elsőként Mezopotámiát vizsgáltam, ahol a zenében a húros hangszerek mellett egyre több szerep jutott a fúvósoknak is. Mezopotámia és Palesztina nagy hatással voltak egymásra a zenei stílusjegyeket illetően. A Nílus-parti Egyiptomban a fent említett területekhez viszonyítva nagy előrelépések történtek a zenében, már az Ókor idején. A zene szempontjából India is rendkívül jelentős állomás volt. Az ókori Kína hangszereinek anyag szerinti rendszerezése a Rítusok könyvében található. Végül megérkeztünk az ókori Európába, ahol a zenének, a hangszereknek éppoly nagy hatásuk és fontos szerepük volt az emberek életében, mint a fent említett birodalmakban. Az ókori Hellaszban egyébként is minden művészeti ág megbecsült szerepet töltött be. A fuvola művészettörténeti hátterében különösen fontos szerepe van a *szürinx*nek, melynek a görög mitológiából származó története talán a legtöbb ember előtt ismert. Róma zenéje nem igazán az Ókorban bontakozott ki, hanem inkább a középkorban.

2.2 Blockflöte és harántfuvola

A XII. században került Európába az első fuvola, hódító útját tehát innentől datálhatjuk. A XVII. században már a fuvolának két típusa is igen nagy népszerűségnek örvendett. A XVII. században leginkább használatos két fuvolatípus közül többnyire a blockflöte kapott nagyobb teret. Természetesen a blockflöte is, mint minden hangszer a használat során számtalan fejlesztésen esett át. Elterjedtségét és sikerét alapvetően egy jellegzetesség biztosította: mivel könnyedén megszólaltatható, nem igényelt semmiféle különösebb elsajátítandó technikai tudást, így amatőr zenélésre is kiválóan alkalmasnak bizonyult. A XVII. század második felében, a barokk zenei ízlésvilágnak megfelelően a blockflötéknek már gyakrabban szántak szólisztikus szerepet

2.3 A harántfuvola térhódítása, a fuvola fejlődése

A harántfuvolán való játék korántsem volt egyszerű, azonban a XVIII. század fordulóján már egyértelműen megmutatkozott az igény a fuvola sajátosan hajlékony, fényes és kifejező hangja iránt. *Marin Mersennek*, a tudós lelkésznek köszönhetően ma pontosan tudhatjuk, milyen is volt akkoriban egy fuvola. A fejlesztéseket illetően kiemelkedően fontos szempont volt a hangszer intonációjának tökéletesítése. Számos újítás valószínűleg a párizsi *Hotteterre-családnak* volt tulajdonítható, ám nem csak Franciaországban tűntek fel jelentős muzsikuskok. Johann Joachim Quantz kimagasló érdeme, hogy rengeteget tett a fuvola hangolásának javításáért. Egyértelművé vált azonban, hogy a „C” hiányzó hangnyílásának pótlására szükség van. Ennek a megoldását vállalta magára a lipcsei fuvolista, *Johann Georg Tromlitz*. A fuvola tökélyre fejlesztése kétséget kizáróan *Theobald Böhm* munkásságát dicséri.

2.4 A fuvola felépítése, akusztikai-, fizikai jellemzése, osztályba sorolása

A fuvola *aerofon* hangszer, és az ajaksípos fúvósok családjába tartozik. Ezen felül természetesen további, részletes osztályozások állnak rendelkezésünkre, melyek pontosabban határozzák meg a fúvósok fajtáinak megkülönböztetését. A fuvola, de gyakorlatilag az összes fúvós megszólaltatásakor a levegő periodikus rezgésbe jön. A fuvola az ajaksípos hangszerek közé tartozik, tehát egy olyan instrumentumról beszélünk, mely a peremhangos hangforrásként működő fúvóka segítségével szólaltatható meg; a hangképzés szempontjából az egyik legegyszerűbb hangszernek tekinthető.

3. A hang

3.1 A hang mint fizikai jelenség

Értekezésemben elsőként a hangról mint rezgésről beszélek; muzsikusok számára az összetett rezgések bírnak nagyobb jelentőséggel. A következő fontos állomás a hang tárgyalásánál a *terjedés*, majd a hullámok kifejtésekor megemlítem a különböző hullámfajtákat is. A fülünk által érzékelt hang különböző tulajdonságairól beszélek a továbbiakban. Kicsivel összetettebb fogalom a *hangszín*, amely a hangnak egy pszichoakusztikus jellemzője, ezáltal érkezünk el a fejezetben a *hangmagasság* tárgyalásához, melyre kifejezetten a *zenei hangok* esetén van szükség. A zenei hang egy összetett hangjelenség, mely gyakorlatilag megegyezik a hangzás fogalmával.

3.2 A klasszikus fuvolahang

Jelen alfejezetben az általam elképzelt klasszikus fuvolahang témájában felmerülő kérdéseket általánosságban véve kívánom kifejteni. A jól képzett fuvolahangnak sajátos kritériumai vannak. Az akusztikai szempontok figyelembe vétele a hang képzésének szerves része, ám természetesen nem feledkezhetünk meg az emberi tényezőkről sem, melyek a fuvolahang egyediségéhez döntő mértékben járulnak hozzá.

3.3 Emberi tényezők szerepe a fuvolahang képzésében

A hang képzésének célja a hangszer akusztikai egyenetlenségének eltüntetése, illetve lehetőség szerint megszüntetése. Mint minden művész számára, úgy számomra is létezik egyfajta egyéni hangideál. A jól képzett hang elsősorban a következő tényezőktől függ: a levegő mélységétől, a kiáramló levegő sebességétől, illetve mennyiségétől, a torok állásától, nyitottságától, a nyelv helyzetétől, az ajkak helyzetétől, valamint a szájizomzat milyenségétől. Mindezeknek a megértéséhez különböző anatómiai szempontok megfigyelése szükséges.

3.4 Különböző regiszterek kiegyenlítése a fuvolán

Köztudott tény, hogy a fuvolán a legfelső, vagyis a harmadik regiszter a legkönnyebben megszólaltatható. Az én elképzelésem egy úgynevezett *piramis* formájú hangoszlop. Azt gondolom, végső célnak azt kell kitűznünk, hogy a lefelé növekvő hangot úgy képezzük, hogy mind a színét, mind a tartalmát megtartva növelni tudjuk azt a hangszeren. A három ponton való támasztás (jobb kéz, bal kéz és a száj) fontosságát nem lehet eléggé hangsúlyozni, ezen kívül említést kell tennünk a beesési szögéről is. A különböző

regisztereket vizsgálva a fuvolán tudatosítanunk kell magunkban: nem lehet ugyanazzal a fizikai attitűddel végigjátszani a teljes hangskálát. Egy másik, szintén fontos tényező a levegő vezetése. Fontos a nyelv szerepe is, hiszen egyáltalán nem mindegy, mikor hol van, illetve hogyan helyezkedik el. Végezetül a gégefő nyitása sem elhanyagolható.

3.5 Különböző korok fuvolaművei – az egyéni előadói felfogás értelmezése, a hang tükrében

Sok előadótól van szerencsénk megismerni különböző korok fuvolára íródott műveit. Jelen alfejezetben igyekeztem áttekinteni a fuvolairodalom kiemelkedő, valamint általam is gyakran interpretált műveit, tételeit - a hang szempontjait figyelembe véve. Kisebb összehasonlító, zenetörténeti korokon átívelő elemzést végeztem kiváló elődeim, illetve napjainkban is alkotó művésztársaim előadásai, valamint saját elképzeléseim között.